

Brytyjczyków, którzy w dodatku pokusili się o fizjologiczną i biochemiczną analizę mechanizmów poszczególnych typów interakcji.

Pewien niedosyt mogą odczuć czytelnicy zainteresowani wyłącznie lub przede wszystkim modelowaniem zjawisk ekologicznych, ponieważ matematycznych modeli w książce rzeczywiście jest niewiele. Prawdopodobnie także nie znajdą przyjemności w lekturze dzieła ekologowie-praktycy; nie poszerzą w każdym razie swojej wiedzy na temat zastosowań osiągnięć ekologii w rolnictwie, leśnictwie czy jakimkolwiek innym dziale gospodarki. Wszystkich innych można jedynie gorąco zachęcić do przestudiowania książki w całości. Nie ulega wątpliwości, że na liście obcojęzycznych podręczników ekologii przewidzianych do ewentualnego przekładu na język polski, ten powinien zająć pierwsze miejsce.

Ewa Symonides

Stugren B. 1986 — Grundlagen der Allgemeinen Ökologie —
VEB Gustav Fischer Verlag, Jena, wyd. IV,
ss. 356. [ISBN 3-334-00006-0]

W czternaście lat po pierwszym wydaniu „Zasad ekologii ogólnej” B. Stugrena ukazało się czwarte. Różni się ono w zasadniczy sposób od pierwszego udostępnionego czytelnikowi polskiemu przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe w 1976 r. Objętość książki jest prawie dwukrotnie większa. Układ rozdziałów został zmieniony; treść nie tylko rozszerzona, ale również inaczej ustawiona w całości opracowania. Autor włączył zagadnienia poprzednio nie uwzględniane lub szeroko rozwinął zagadnienia poprzednio tylko wzmiankowane. Na przykład w pierwszym wydaniu rozdział pt. „Wzajemne stosunki i wpływy gatunków” był bardzo zwięzły (12 ss.), a w czwartym został przeniesiony do rozdziału poświęconego biocenotycznej organizacji ekosystemów, gdzie zagadnienia interakcji międzygatunkowych omawiane są na tle zagadnień struktury, organizacji i funkcjonowania biocenoz. Zagadnienia interakcji międzygatunkowych w większości podręczników ekologii koncentrują się wokół omówienia układów konkurencyjnych, układu drapieżca-ofiara i pasożyt-żywiciel. W opracowaniu B. Stugrena czytelnik ma możliwość zapoznania się również z współzależnymi interakcjami ewolucyjnymi pomiędzy roślinami i roślinożercami w ekosystemach lądowych, morskich i słodkowodnych oraz z koewolucją roślin i mikroorganizmów, a także zwierząt i mikroorganizmów. Podobnego rodzaju zmiany wprowadzono również przy omawianiu innych zagadnień.

W czwartym wydaniu książka składa się z 10 rozdziałów, w których autor przedstawia kolejno wybrane zagadnienia ekologii ogólnej. We „Wprowadzeniu” omawia pojęcie hierarchii układu, biologiczne poziomy organizacji oraz stanowisko i podział ekologii. Przedstawione są również problemy jakości i wzajemnego oddziaływania organizmu i środowiska. Zagadnienia środowiska abiotycznego przedstawia także rozdział drugi zatytułowany „Biosfera”, opracowany bardzo szeroko i nieszablonowo.

Pięć dalszych kolejnych rozdziałów poświęcono zagadnieniom ekosystemowym: strukturze przestrzennej ekosystemu, organizacji biocenotycznej, strukturze bioenergetycznej i biochemicznej oraz zmienności czasowej ekosystemów. Zagadnienia ekosystemowe stanowią zasadniczy trzon opracowania, wypełniają przeszło połowę objętości książki. Szczególnie szeroko rozwinięto problemy biocenotyczne i bioenergetyczne ekosystemów. Przedstawione dane podbudowane są rozważaniami o charakterze ewolucyjnym, co podnosi wartość wykładu.

Na tym tle zjawiska populacyjne zostały ujęte bardzo krótko a miejscami wręcz ogólnikowo w rozdziale pt. „Ekologia populacji”. Rozdział 9. to „Ekologia noosfery”. Pod pojęciem „noosfery” autor rozumie część biosfery opanowaną i przekształconą przez człowieka. To jednostronicowe opracowanie rozczarowuje nadmierną zwięzłością ujęcia tego obecnie kluczowego problemu ludzkości.

Książka B. Stugrena uzupełniona jest bardzo obszernym wykładem obejmującym 2569 pozycji literatury ekologicznej z całego świata, zarówno z krajów anglosaskich, niemieckojęzycznych jak i literatury rosyjskiej. Z przyjemnością można odnotować również szereg polskich pozycji naukowych, szczególnie prac publikowanych w „Ekologii Polskiej”.

Na zakończenie „Zasad ekologii ogólnej” przedstawiono skorowidze nazw roślin i zwierząt oraz rzeczowy; podano również wykaz symboli literowych greckich i łacińskich. Ułatwia to w znacznym stopniu posługiwanie się podręcznikiem. Wartość książki B. Stugrena podnoszą też trafnie dobrane, niejednokrotnie oryginalne rysunki, diagramy i wykresy, których liczba w porównaniu z pierwszym wydaniem wzrosła o ok. 1/3.

Znaczne zmiany wprowadzone w nowym wydaniu jeszcze bardziej uwypukliły podkreślaną w przedmowie do wydania pierwszego (polskiego tłumaczenia) pióra P. Trojana „oryginalność i samodzielność myślenia autora, który swobodnie porusza się w obrębie zarówno problematyki ekologicznej, jak i bogatego piśmiennictwa światowego z tego zakresu”.

Anna Stańczykowska